

Роль педагогічного комунікативного впливу у розвитку особистості сучасного студента

Автор статті розкриває окремі особливості педагогічного комунікативного впливу у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів. Розглянуто комунікативний компонент педагогічної діяльності, як основний засіб впливу на розвиток особистості сучасного студента. Виокремлено чинники ефективності комунікативного впливу викладача на студентів.

Ключові слова: спілкування, комунікація, педагогічний комунікативний вплив, розвиток особистості, студент.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Основними завданнями освіти вищого навчального закладу є не тільки надання систематизованих знань, формування вмінь і навичок, поглядів, а підготовка всебічно розвинутої молоді людини як особистості, що має тверді гуманістичні переконання та сформовані загальнолюдські моральні цінності. Безперечно, для того, щоб студент міг володіти широким діапазоном знань та був особистісно розвиненим, необхідний відповідний рівень професійного спілкування та ефективний комунікативний вплив, який би відповідав вимогам майбутньої професійної діяльності.

Наукові дослідження з психології свідчать, що вся система ставлення людини до інших людей реалізується у комунікації. Його специфіка визначається тим, що в процесі спілкування суб'єктивний світ однієї людини розкривається для іншої, відбувається взаємний обмін діяльністю, інтересами, почуттями та ін. У спілкуванні людина формується і самовизначається, виявляючи свої індивідуальні особливості. Завдяки комунікації здійснюється інтеграція людей, виробляються норми поведінки, взаємодії. Спілкування координує спільні дії людей і задовольняє первинну потребу в психологічному контакті.

Вплив однієї особи на іншу в процесі міжособистісної взаємодії – це невід'ємна частина будь-яких форм спілкування. Серед багатьох джерел впливу на студентів особливе місце належить викладачу. Викладач та студент, що перебувають у творчій взаємодії та співпраці, забезпечують успіх один одному у своїй самореалізації, в розвитку духовно-морального потенціалу особистості. У процесі особистісного зростання студента, його самовдосконалення відбувається цілеспрямований педагогічний вплив на професійно важливі якості, такі, як самосприйняття, креативність, толерантність, відповідальність та інші. А також підвищують відповідальність за прийняття рішень, формують уміння прогнозу результатів, уміння вибору оптимальних дій тощо.

Аналіз досліджень і публікацій... Виникнення комунікації зумовлене розвитком наукової думки. До неї вдавалися мислителі Давньої Греції: Демосфен, Сократ, Арістотель; Давнього Риму – Аврелій, Гракх, Цицерон, Квінтіліан та ін. У XVI–XIX ст. з інституалізацією педагогіки як самостійної науки, проблеми комунікації почали оформлятися в дидактичні принципи природовідповідності у Я.А.Коменського, Ж.Ж.Руссо, культуровідповідності та самостійної активності в А.Дістервега, практичної корисності у Дж.Локка та ін. [6, 8].

Сучасність ознаменована вивченням найрізноманітніших аспектів проблеми комунікації: форм, методів, структури, технології педагогічного спілкування, комунікативних потреб, здібностей, методів комунікативного впливу тощо. Для розуміння сутності комунікації важливо враховувати його функціональну та багаторівневу структуру (Г.М.Андреева, О.О.Бодальов, О.М.Леонтьев, Б.Ф.Ломов, Б.Д.Паригін та інші). В.А.Кан-Калик і Г.А.Ковальов визначають процес педагогічної комунікації як творчий процес. Н.Д.Нікандров у своїх працях педагогічне спілкування виокремлює як інструмент впливу. Н.В.Кузьміна, Є.О.Маслико, Л.М.Дичковська розглядають педагогічне спілкування як один із факторів навчання, що є професійним за цілями, завданнями, змістом, рівню майстерності, якості й ефективності суб'єкт-суб'єктного спілкування. Е.Сидоренко розглядає проблему комунікативного впливу і з позицій того, як впливати на інших людей і як протистояти їхнім діям.

Формулювання цілей статті... Мета статті – розкрити зміст педагогічного комунікативного впливу та його роль у розвитку особистості сучасного студента.

Виклад основного матеріалу... Практика свідчить, що на відміну від психологічних механізмів життєдіяльності особистості, які пов'язані з реалізацією її внутрішнього потенціалу або зовнішньої стосовно неї соціальної детермінації, механізми спілкування реалізують силу й потенціал внутрігрупової і масової взаємодії та взаємовпливу індивідів один на одного. Водночас

на відміну від механізмів діяльності, які ґрунтуються на усвідомленій і цілеспрямованій активності суб'єкта, механізми спілкування мають переважно неусвідомлюваний, спонтанний характер, що не піддається зазвичай повному соціальному контролю.

Здатність викладача організувати спілкування, є підґрунтям продуктивної діяльності студента. Тому, педагогічне спілкування, як професійно-етичний феномен, потребує від викладача спеціальної підготовки не лише для оволодіння технологією взаємодії, а й для набуття морального досвіду, педагогічної мудрості в організації стосунків „викладач-студент”. Як різновид комунікативної діяльності педагогічне спілкування виявляється під час пізнання викладачем студентів, в організації безпосереднього впливу на них, в управлінні власною поведінкою, організації процесу взаємовідносин. Повноцінне педагогічне спілкування є не лише багатограним, а й поліфункціональним. Воно забезпечує обмін інформацією і співпереживання, пізнання особистості і самоутвердження, продуктивну організацію взаємодії. Обмін інформацією і ставлення реалізує комунікативний бік спілкування, пізнання особистості і самоутвердження – перцептивний, а організація взаємодії – інтерактивний. Орієнтація на поліфункціональність спілкування дає змогу викладачу організувати взаємодію на заняттях і поза ними як цілісний процес: не обмежуватися плануванням лише інформаційної функції, а створювати умови для обміну ставленнями, переживаннями, допомагати кожному студенту гідно самоутверджуватися та розвиватись. Для того щоб студент став активним співучасником комунікативного процесу, необхідно забезпечити суб'єкт-суб'єктний характер педагогічних стосунків, який полягає в рівності психологічних позицій, взаємній гуманістичній спрямованості, активності викладача та студента, взаємопроникненні їх у світ почуттів і переживань, готовності до прийняття аргументів співрозмовника, взаємодії з ним.

Комунікація за своєю моделлю є двостороннім потоком інформації. У цій моделі оцінюють якість передачі інформації, її повноту, зміст, форму, що дає змогу не лише оперативно і правильно сформулювати уявлення про відповідну проблему (інформацію), але й обрати партнерів, розробити стратегію і тактику, визначити адекватні методи і засоби реалізації конкретних цілей. Важливим щодо ефективності комунікації є зрозумілість, доступність інформації [1, с.219].

Педагогічна комунікація – організація навчально-виховної діяльності на основі сприйняття, засвоєння, використання й передачі інформації з різних джерел [7, с.23]. Ось як описує доцільну комунікативну поведінку педагога І.А.Зязюн: „Мовлення викладача має відповідати низці педагогічних вимог, а саме: бути логічним, доступним, чітким, переконливим. І річ тут не тільки в тому, щоб забезпечити активне сприйняття його студентами. Педагогічна доцільність мовлення викладача на певному етапі заняття полягає в тому, щоб не тільки передати студентам знання, а й сформувати в них емоційно-ціннісне ставлення до них, викликати потребу керуватися цими знаннями у своєму житті, зробити їх основою власних переконань. Розв'язати це завдання викладач зможе лише тоді, коли він буде не просто інформувати, транслювати знання, а й впливати на свідомість, почуття студентів, спонукати їх до співроздумів і співпереживань під час сприйняття навчального матеріалу. Основним засобом діяльності викладача при цьому є мовлення” [3, с.134].

У процесі педагогічної комунікації інформація виконує педагогічні функції (переконує та спонукає до певної поведінки, коригує моральні, інтелектуальні й комунікативні риси студента). Педагогічні функції комунікації: інформаційна (реалізується у навчально-виховній діяльності та взаємодії); пізнавальна (допомагає розумінню й вивченню навколишнього світу, особистості, колективу, себе); експресивна (дає змогу доступно, цікаво й емоційно-виразно передавати знання, уміння й навички); управлінська (допомагає керувати своєю поведінкою і впливати на інших людей). У зв'язку з цим комунікативність викладача є професійно значущою за своєю роллю.

Професійно-педагогічна комунікація – система безпосередніх чи опосередкованих зв'язків, взаємодій педагога, що реалізуються за допомогою вербальних і невербальних засобів, засобів комп'ютерної комунікації з метою взаємообміну інформацією, моделювання й управління процесом комунікації, регулювання педагогічних відносин [7, с.61]. Компонентами педагогічної комунікативності викладача є: наявність стійкої потреби в систематичному спілкуванні зі студентами в найрізноманітніших сферах; взаємодія загальнолюдських та професійних показників комунікативності; емоційне задоволення на всіх етапах спілкування; наявність здібностей до педагогічної комунікації, набуття комунікативних навичок і вмінь [4, с.105].

У контексті аналізу складових педагогічного комунікативного впливу на розвиток особистості студента необхідно розглянути поняття „значущий” і „впливовий” інший. А.Петровський стверджує, що взаємодія і взаємовплив можуть вважатися ефективними за умови, якщо учасники цих процесів є взаємно значущими. Він пропонує виокремити три форми метаіндивідуальної репрезентації особистості „значущого іншого”. Перша форма – це його авторитет, який виявляється у визнанні оточенням за „значущим іншим” права приймати відповідальні рішення в

суттєвих для них обставинах. Друга форма враховує емоційний статус значущого іншого, його здатність притягувати або відштовхувати людей, бути обраним чи відторгненим, викликати симпатію чи антипатію, тобто йдеться про атракцію. Нарешті, третя форма – інституціалізована роль, в якій домінують владні повноваження: статус влади [5, с.89]. В.Погольша, порівнюючи терміни „значущий“ і „впливовий“, зосереджує увагу на двох різних аспектах впливу: внутрішньому, глибоко особистому, що зачіпає почуття, установки, життєву позицію людини в цілому, і зовнішньому, поведінковому, часто ситуативному, котрий не вимагає довірливості і взаємопроникнення [5, с.94]. Отож пояснення поняття «значущий інший», торкаючись глибини почуттів, зводиться до такої характеристики людини: та, з якою існує емоційна близькість, котра забезпечує задоволення потреби в захисті, підтримці, наслідуванні, авторитеті, дружбі й довірі. То має бути не обов'язково дуже впливова особа, але вона є значущою для певного індивіда. А „впливова людина“ – це та, котра асоціюється із такими рисами, як владність, досвідченість. Натомість „значущий“ і „впливовий“ інший – це водночас важливі, поважні особи, на чію думку зважають. Вони є небайдужими до індивіда, здатні змінити його позицію, настрої, вплинути на прийняття рішення, спонукають до дії тощо. Риси значущої людини і впливової людини можуть поєднуватися в одній особі, зокрема у особистості викладача.

Комунікативний вплив характеризують такі параметри, як внутрішня комунікативна установка того, хто повідомляє інформацію стосовно себе й реципієнта, вербальні і невербальні особливості самого повідомлення, характеристики комунікативного простору спілкування, складові соціально-психологічного середовища. Будь-який вплив педагога спрямований, у кінцевому рахунку, на формування, закріплення і зміну установок, ставлень, думок, почуттів, дій студентів, тобто покликаний впливати на всі сторони їх психічної і практичної діяльності. Важливе місце у такому впливі належить переконанню. Переконання – це метод педагогічного комунікативного впливу, при якому викладач звертається до свідомості, почуттів і досвіду людей з метою формування у них свідомого ставлення до навколишньої дійсності. Переконання – це, перш за все, вплив на свідомість людини, на її розуміння себе і зовнішнього світу, з тим, щоб це розуміння привести у відповідність до вимог наукового знання, вимог суспільства, ВНЗ. Переконання розуміють у двох значеннях: по-перше, як спосіб чи метод впливу, по-друге, як результат переконуючого впливу. Як метод педагогічного впливу, воно спрямоване на формування у студентів поглядів і критеріїв, які є для них керівництвом у практичній діяльності, тобто, веде до вироблення власних переконань особистості. Як результат практичного впливу, переконання являють собою тверді, засновані на певних принципах, життєві позиції студента. Переконання формуються у процесі засвоєння студентами системи знань, яка передбачена навчальною програмою. Переконання прийнято розуміти як сформовану потребу особистості діяти у відповідності до своїх знань. Це система усвідомлених потреб особистості, які спонукають її діяти у відповідності до її поглядів, принципів, світогляду. Саме тому викладачам важливо знати, що при переході знань у переконання необхідно, щоб моральні цінності отримували особистісну значущість для молоді, щоб вимоги суспільства, статутів ВНЗ перетворювались у їх внутрішні потреби [8, с.203].

До умов ефективності переконуючого комунікативного впливу відносяться: по-перше, сила самого впливу, яка визначається його змістовністю і авторитетом людини, яка переконує. По-друге, ефективність переконуючого впливу залежить від особливостей психічного складу тієї особистості, на яку впливають, їх врахуванні при побудові переконання. При цьому мають на увазі потреби, інтереси, установки, смаки, особливості мислення того, кому адресований переконуючий вплив. По-третє, ефективність переконання залежить від інтелектуально-емоційного стану переконуючого і переконуваного в момент їх взаємовідношень. Переконання не можна ні в якому разі ототожнювати з моралізацією. На лекції, у бесіді, у дискусії, у ході обговорення будь-яких питань викладач повинен переконати слухачів у правоті своїх поглядів, довести істинність своїх суджень, відкинути ті погляди, судження і поняття членів групи, які він вважає хибними.

Іншим засобом впливу на аудиторію є навіювання. У загальному вигляді навіювання можна визначити як психологічний вплив, який здійснюється за допомогою мовних і немовних засобів і відрізняється від, наприклад, переконання зниженою аргументацією. У педагогічному процесі навіювання здійснюється, головним чином, у стані бадьорості. Воно буває планованим і непланованим, мимовільним. При цілеспрямованому навіюванні викладач ставить перед собою мету навіяти студенту ту чи іншу думку, дію, вчинок тощо. За способом впливу навіювання може бути прямим і опосередкованим. При прямому впливі навіюючий, прямо і відкрито закликає того, хто сприймає навіювання до здійснення певної дії чи утримує його від неї. До прямого педагогічного навіювання відносяться навіюючі настанови, команди, накази, тощо. Навіююча настанова характеризується тим, що слово педагога, висловлене в імперативній формі, без аргументації, обумовлює відповідну виконавську поведінку студентів, здійснюючи безпосередній

вплив на їх установки, неусвідомлені мотиви й емоційну сферу. Навіюючий вплив часто може використовуватись з метою вироблення у студентів впевненості в собі, переборення страху, з метою корегування рівня домагань особистості, переборення когнітивного дисонансу, ослаблення негативних звичок, зміни образу поведінки тощо. Чим старшою і більш критичною стає людина, тим важче проводити навіювання. Опосередковане, непряме навіювання розраховане також на безумовне прийняття інформації, але саме повідомлення подається не в наказовій формі, а у вигляді розповіді, опису якогось випадку чи натяку, які сприймаються людиною і впливають на її поведінку. Основними формами такого навіювання є натяк, опосередкована навіююча підтримка, осуд.

Навіювання і переконання як основні способи педагогічного комунікативного впливу на студентів не можуть використовуватись ізольовано, поза загальною системою виховного впливу на заняттях, їх пов'язує, перш за все, те, що у більшості випадків вони здійснюються з допомогою слова і залежать від особистості викладача [8, с.211].

Викладацькому складу необхідно навчати студентів адекватно визначати особисті психічні стани, свій вклад у виникнення непорозумінь в процесі міжособистісного спілкування з іншими людьми, виявляти інфантильні джерела стереотипних деструктивних тенденцій поведінки, які є непродуктивними для оптимального професійного спілкування. Студенти повинні глибоко засвоїти, що ефективність їх майбутньої діяльності залежатиме не лише від їх знань та умінь, але й у великій мірі від моральних та особистих якостей.

Педагогічний вплив на особистість студента може бути ефективним тоді, коли в комунікативному процесі особлива увага приділяється зворотному зв'язку. Зворотний зв'язок – це процес обміну змістовною та оціночною реакцією партнерів по спілкуванню на інформацію і поведінку один одного [6, с.115]. За допомогою зворотного зв'язку, викладач управляє своєю поведінкою, орієнтуючись на студента. Така необхідність зумовлена об'єктивними факторами, що набувають форми закономірних принципів. Серед останніх психологи виділяють такі: закон невизначеності сприймання. Одна і та ж інформація або педагогічна дія можуть сприйматися різними студентами неоднаково залежно від психологічної структури окремої особистості; закон неадекватності сприймання людини людиною, оскільки людина є складною автономною психологічною системою; закон неадекватності самооцінки, яка може бути завищеною або заниженою; закон самозбереження. Провідним мотивом людини є намагання захистити себе, зберегти особистий статус, власну гідність.

Розрізняють такі форми зворотного зв'язку у при комунікативному педагогічному впливі:

– свідомо або несвідомо дозований. Часто викладачі або студенти надають неповну або неточну інформацію, щоб запобігти негативним реакціям, або з інших причин;

– опосередкований зворотний зв'язок – це обмін завуальованими реакціями, щоб ввести в оману або скоригувати поведінку. Він може бути також зумовлений неможливістю з морально-етичних норм висловлюватися прямо й відверто. Такий зворотний зв'язок негативно позначається на навчально-виховному процесі. Причини опосередкованого зворотного зв'язку такі: відсутність взаємної довіри між викладачем і студентом; неправильно вибраний стиль спілкування; окремі особистісні якості учасників спілкування - неправдивість, надмірна скромність, тощо; наявність у комунікаторів психологічних комплексів, наприклад “захисного”; відсутність достатньої мотивації до діяльності.

– позитивний або негативний зворотний зв'язок. Особливе значення таких зворотних зв'язків між викладачем і студентом зумовлене процесом сприймання інформації. Обмеженнями для негативного зворотного зв'язку з боку студента можуть бути: побоювання можливих неприємних наслідків для себе; соціально-культурний фактор (норми, традиції, які обмежують критичні висловлювання); психологічне напруження. Щодо викладачів, то негативний зворотний зв'язок щодо студентів вони часто розглядають як ефективну форму педагогічного спілкування (свого роду спосіб заставити студента побоюватись). Як наслідок, виникають комунікативні бар'єри в спілкуванні, конфлікти. Разом з тим негативний зворотний зв'язок в педагогічному спілкуванні має об'єктивну основу, оскільки не всі студенти однаково ставляться до своїх функціональних обов'язків. Завдання полягає в тому, щоб педагог знаходив найбільш ефективні форми негативного зворотного зв'язку [5, с.167].

Комунікативний вплив також суттєво залежить від уміння реалізовувати оптимальні стилі професійного педагогічного спілкування, зокрема: домінантний – висока вимогливість, суворість, жорсткість, принциповість, директивність; статусно-рольовий – характерні такі особливості як чітке дотримання статусної субординації, серйозність, офіційність, особистісна закритість, відокремленість від студентів; агресивний – характеризується надмірною критичністю, холодністю спілкування зі студентами та проявами ворожості у ставленні до них, яке проявляється у наказному тоні, іронічних зауваженнях, надмірній суворості, різких, сердитих висловлюваннях;

особистісно-відкритий – передбачає спілкування викладача зі студентами на рівних, навіть не уникаючи розмов на особисті теми (такий стиль може призвести до фамільярного панібратського ставлення); м'який – характеризується такими особливостями як поступливість, надмірна м'якість, терпимість, делікатність, тактовність, скромність; доброзичливий – характеризується такими особливостями як чуйність, доброта, ввічливість, розуміння (для таких викладачів характерним є високий рівень емпатії) [3, с.132].

Науковці виокремлюють наступні чинники, від яких залежить ефективність будь-якого способу комунікативного впливу викладача на студентів:

1. Знання педагогом особливостей студентів (культурно-освітніх, національних, вікових, психологічних) з якими спілкується. На їх підставі у процесі комунікативного впливу враховують загальний рівень інтелекту, культури, здатність сприймати певний обсяг інформаційного фонду.

2. Досконале знання змісту, предмета того, про що йтиметься.

3. Уміння педагога об'єктивно оцінювати свої особистісно-ділові якості, компетентність щодо винесених для обговорення проблем. Завищеність (як і заниженість) самооцінки створюють додаткові труднощі в досягненні мети. Залежно від особливостей розмови слід обирати тон спілкування, а знаючи власні примхи, стежити, щоб вони не вплинули на об'єктивність оцінки почутого у відповідь.

4. Володіння педагогом технологічним інструментарієм риторики (теорії красномовства), який зводиться до таких положень:

– доступно, чітко й логічно викладати свої думки. Не слід говорити швидше, ніж більшість людей, адже студент повинен встигнути осмислити інформацію. Ефект розмови визначається не кількістю висловлених, а кількістю засвоєних ідей. Викладаючи матеріал, педагог повинен стежити, наскільки включений у сприймання студент;

– слухати і чути студентів, пам'ятаючи, що багато людей чують те, що прагнуть чути (слова, інформація сприймаються суб'єктивно). Крім того, слід знати, що слухати означає напружувати орган слуху, а чути – напружувати мозок, концентруючи увагу на словах співрозмовника. Одночасно можна слухати й не чути, оскільки свідомість може бути зайнята іншими проблемами;

– моделювати спілкування не від себе, а від студентів, їх потреб та інтересів;

– сміливо захищати свої погляди, прислухаючись до поглядів студентів;

– ілюструвати ключові моменти, використовувати приклади з життя;

– використовувати експресивність мови – уміння викликати співпереживання, задіювати людські відчуття; правильно ставити запитання, бути активним в обговоренні. Це демонструє інтерес викладача до теми розмови, спонукає студента розгортати свою систему аргументів.

– уміти ставити питання, пам'ятаючи, що якщо розмова заходить у глухий кут, можна змінити її добре сформульованими запитаннями, наприклад: „Чи приведе це рішення до здійснення мети, якої ми прагнемо?” Водночас і себе варто запитати: „Що слід зробити в цій ситуації?”. Якщо студент у розмові заявляє категоричні „не можу”, „не хочу”, доцільно погодитися з ним, запитавши: „Що необхідно Вам для того, аби зробити це вчасно?”, „Що могло б зробити вашу відповідь результативнішою?” та ін.;

– не відхилятися від основної теми розмови;

– дбати про „ефект візуального іміджу” (зовнішню привабливість, доброзичливий погляд, елегантну манеру спілкування);

– дотримуватися „ефекту перших фраз”. Йдеться про енергійний початок розмови. Особливо він спрацьовує під час подачі лекційного матеріалу, публічних виступів;

– знати причини, що призводять до певної втрати інформації під час лекційних занять. Йдеться про „ефект дисперсії” – розсіювання інформації в міру її віддаленості від відправника. Це є наслідком дії об'єктивних і суб'єктивних чинників. До об'єктивних причин дисперсійних втрат належать: а) розрив між швидкістю словесного мислення (400 слів за хвилину) і швидкістю мови (125 слів за хвилину). Внаслідок цього у студентів з'являється резерв часу, що відкриває простір для сторонніх думок; б) обмеженість обсягу уваги: одночасно студент може сприймати не більше чотирьох-п'яти не пов'язаних між собою об'єктів; в) склад студентського колективу (вік, емоційний стан, досвід, культурний рівень); г) дискомфорт фізичного середовища, в якому відбувається процес комунікації – непривабливість приміщення, незручність сидіння, ненормальне освітлення, задуха тощо; ґ) природна втомлюваність уваги. Людина, як правило, починає втомлюватися через 15–20 хв. (перша криза уваги). Друга криза настає через 30–35 хв. Із суб'єктивних причин втрати інформації й послаблення уваги найвідчутніші: а) якість виступу (йдеться про виступ педагога перед аудиторією), виклад загальновідомого, недостатнє захоплення студента до розмови, обговорення проблеми, невідповідність теми бесіди інтересам студента, нерозуміння студентом того, про що говорить викладач; б) інерція включення викладача у розмову – стурбованість іншими справами, морально-психологічний дискомфорт тощо; в) індивідуальні особливості

викладача: антипатія до чужих думок, абсолютизація своєї думки, завищені амбіції та ін.; г) антагонізм професійних поглядів; г) мовний бар'єр – неграмотність мовлення, неправильність словесних наголосів тощо; д) неприйняття іміджу викладача – антипатія, спричинена зовнішнім виглядом, манерами поведінки;

– дотримуватися „ефекту краю” (елементи інформації, розташовані на початку і наприкінці, запам'ятовуються швидше, ніж елементи, що знаходяться всередині).;

– вміло користуватися контрзасобами проти недоброчесних прийомів під час розмови: використовувати зауваження студентів з позитивною метою, не зважати на неприємні зауваження, попросити викласти те саме позитивно, говорити спокійно, використовувати гумор, змінювати напрям розмови, користуватися прийомами на зразок: „Будь ласка, повторіть, як Ви почули мої слова” тощо;

– дотримуватися принципу, за яким зрозуміти – ще не означає прийняти інформацію. Студент, зрозумівши почуте, може з ним не погодитися, якщо інформація суперечить його переконанням, не задовольняє потреб, спричинює когнітивний або моральний дисонанс, дискомфорт;

– вміло відповідати студентам. Таке мистецтво полягає в умінні не говорити неприємного. Навіть заперечуючи, слід намагатися уникнути ситуативного негативного фону. Цей прийом називають „так – але”. Сутність його полягає в тому, що, незалежно від змісту висловлювання, від того, має студент рацію чи ні, перші слова у відповідь мають бути тільки стверджувальними: „Справді”, „Правильно”, „Я згоден”, „Ви маєте рацію”, „З цим не можна не погодитися” тощо. Оponent, не дослухавши до кінця, відчує приємність. Позитивний емоційний фон не заважатиме сприйняттю ним наступних слів – „але”, оскільки воно матиме позитивний емоційний фон;

– вчасно зупинитись. Ця важлива якість базується на емпатії. Якщо дискусія стає занадто емоційною чи хтось застосував недопустиму тактику, що вплинуло на самопочуття, завжди можна перервати бесіду чи виступ (переговори) і використати перерву. Це можливо також якщо розмова зайшла в глухий кут, її можна перервати з умовою за потреби повернутися до неї в майбутньому.

5. Знання педагогом наслідків комунікації. Інформація є цінним ресурсом, вона може підвищувати, захищати статус того, хто нею володіє [1-8].

Педагогічний комунікативний вплив буде успішним, якщо викладач у своїй взаємодії зі студентами враховуватиме такі моменти: впливовість – це властивість яка детермінується довірою студентів; очікування викладача впливають на очікування студентів (віра в успіхи студентів); винагорода або заохочення вносять позитивні зміни у навчально-виховний процес; публічне вираження своїх поглядів зміцнює повагу студентів; необхідно і самим слідувати своїм повчанням; ключовим фактором у навчанні та вихованні є особистісне взаєморозуміння.

Педагогам необхідно пам'ятати, що ефективність навчання та виховання значною мірою залежить не тільки від здібностей, системи мотивації студентів, але й від особистісних якостей того, хто здійснює педагогічну діяльність.

Висновки... Аналіз проблеми педагогічного комунікативного впливу вказує на те, що у вихованні особистості сучасного студента слід опиратись на визнання пріоритету особистості викладача у навчально-виховній діяльності вищого навчального закладу. Саме особистісний чинник є тією психологічною компонентою, що вносить індивідуальне „забарвлення” в педагогічне спілкування. Зміни в освіті зумовили і зміни до особистості викладача вищої школи, його професійної компетенції, здатності орієнтуватися у зростаючих інформаційних потоках, уміння ефективно використовувати засоби комунікативного впливу, створювати оптимальні умови для особистісного розвитку студента. Це, у свою чергу, вимагає серйозної уваги до психологічних аспектів роботи педагога, зокрема: педагогічної мудрості в організації взаємин з студентами; уміння оперативно й правильно орієнтуватися у мінливих умовах педагогічного спілкування, знаходити відповідні комунікативні засоби, які відповідали б його індивідуальності, ситуації спілкування та індивідуальним особливостям студента; чутливість та уміння підтримувати зворотний зв'язок у комунікації; високої культури, яка засвідчує вміння викладача реалізовувати власні можливості в спілкуванні з іншими людьми, здатність сприймати, розуміти, засвоювати, передавати зміст думок, почуттів, прагнень у навчальному процесі.

Практика комунікативного впливу засвідчує, що кожна людина має право впливати на інших, як і право не піддаватися чужому впливу. У процесі взаємовпливу люди виражають свої почуття, емоції, потреби, обстоюють значущість їх і власного існування. З цієї точки зору комунікативний вплив є правомірним. Важливим є те, наскільки конструктивними і дієвими є способи педагогічного комунікативного впливу, наскільки вони корисні, ефективні і перспективні для розвитку особистості студента.

Список використаних джерел і літератури:

1. Гриценко Т. Б. Етика ділового спілкування : навч. посіб. / Т. Б. Гриценко – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
2. Махінов В. М. Вплив соціокультурного фактора на формування комунікативної компетенції майбутнього вчителя / В. М. Махінов // педагогічний дискурс : зб. наук. праць / гол. ред. І. М. Шоробура. – Хмельницький : ХГПА, 2010. – Вип. 8. – С. 122–125.
3. Орбан-Лембрик Л. Е. Комунікативний простір міжособистісних відносин / Л. Е. Орбан-Лембрик // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. – Вип. 4. – Івано-Франківськ, 2003. – С. 130–136.
4. Орбан-Лембрик Л. Е. Структурно-функціональна модель спілкування: соціально-психологічний аспект аналізу / Л. Е. Орбан-Лембрик // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. – 2004. – Вип. VI. – С. 104–114.
5. Осипова А. А. Манипуляції в общении и их нейтрализация: умей сказать „нет!“ / А. А. Осипова – Ростов-на-Дону : Феникс, 2006. – 220 с.
6. Пітерс Д. Д. Слова на вітрі: історія ідеї комунікації / Д. Д. Пітерс ;[пер. з англ. А. Іщенка]. – К. : Академія, 2004 – 302 с.
7. Ромашина С. Я. Дидактические основы формирования культуры коммуникативного воздействия педагога : учеб. пособие / С. Я. Ромашина. – Барнаул : БГПУ, 2002. – 204 с.
8. Цимбалюк І. М. Психологія спілкування : навч. посіб. / І. М. Цимбалюк – К. : ВД „Професіонал”, 2004. – 304 с.

Анотація

Л.Н.Мотозюк

Роль педагогического коммуникативного воздействия в развитии личности современного студента

Автор статьи раскрывает отдельные особенности педагогического коммуникативного воздействия в обучающем и воспитательном процессе высших учебных заведений. Рассмотрено коммуникативный компонент педагогической деятельности, как основной способ воздействия на развитие личности современного студента. Выделены ключевые компоненты эффективности коммуникативного воздействия преподавателя на студентов.

Ключевые слова: *общение, коммуникация, педагогическое коммуникативное воздействие, развитие личности, студент.*

Summary

L.M.Motoziuk

The Role of Pedagogical Communicative Influence in the Development of the Modern Student

The author of the article reveals some peculiarities of pedagogical communicative influence in teaching and educational process in higher educational institutions. Communicative component of pedagogical activity, as the main way of influence onto the development of the modern student personality. The key components of the effectiveness of communicative influence of a teacher to the students are singled out.

Key words: *communication, pedagogical communicative influence, personality development, student.*

Дата надходження статті: „28” вересня 2012 р.

УДК 37.034

О.В.НЕВМЕРЖИЦЬКА,

докторант, кандидат педагогічних наук, доцент

(м.Дрогобич Львівської області)

Християнський виховний ідеал у спадщині Памфіла Юркевича

У статті проаналізовано педагогічні погляди відомого мислителя Памфіла Юркевича. Виокремлено цінності виховання, пропоровані у його працях. Доведено, що виховний ідеал, обґрунтований вченим, базується на засадах християнської моралі, гуманізму, природовідповідності та народності.

Ключові слова: *П.Юркевич, виховання, мета виховання, ідеал виховання, цінності виховання.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Молодь сучасної України – це її майбутнє, її духовний та інтелектуальний потенціал. Мабуть тому надзвичайно важливим завданням було і залишається моральне виховання студентської молоді. Майбутні фахівці повинні не лише досконало оволодіти навичками професійної діяльності, але насамперед оволодіти цілим комплексом цінностей, які допоможуть їм орієнтуватися у всіх сферах життя.

Очевидно, що проблема формування цінностей особистості є актуальною та важливою. Від її розв'язання на рівні кожної виховної інституції залежить вихованість усього суспільного. Над її питаннями ефективного формування ціннісних орієнтацій особистості на теоретичному та